ECLI:LV:ADAT:2024:0425.A420244821.10.S
Lieta Nr.A420244821, AA43-0041-24/13

Administratīvā apgabaltiesa
SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Rīgā 2024.gada 25.aprīlī

Tiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Sanita Kanenberga, tiesneses Inga Juhņeviča-Knoka un Irina Kaļiņina

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz biedrības „Neatkarība Balt." pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2021.gada 8.septembra lēmuma Nr.32.6/8.71/27780 atcelšanu, sakarā ar biedrības „Neatkarība Balt." apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 2.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Finanšu ministrijas 2008.gada 29.septembra lēmumu Nr.221 pieteicējai biedrībai „Neatkarība Balt." piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss, sabiedriskā labuma darbības veidi – labdarība, pilsoniskas sabiedrības attīstība (sk. *https://likumi.lv/ta/id/182443-par-sabiedriska-labuma-organizacijas-statusa-pieskirsanu-biedribai-neatkariba-balt.)*.

[2] Ar Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – dienests) 2021.gada 8.septembra lēmumu Nr.32.6/8.71/27780 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) pieteicējai atņemts sabiedriskā labuma organizācijas statuss.

Pārsūdzētais lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Dienests, izvērtējot tā rīcībā esošus dokumentus un informāciju par pieteicēju, konstatēja, ka:

1) taksācijas gadā ieņēmumi no saimnieciskās darbības 81 005 *euro* veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no pieteicējas kopējās ieņēmumu summas 112 742 *euro*;

2) pārskatā „Iepriekšējā gada darbības pārskats un turpmākās darbības plāns" 7.punktā pieteicējas darbībā iesaistīto personu skaits 12, bet deklarēti tikai četri darba ņēmēji, gada pārskatam nav pievienota informācija par brīvprātīgo darbu;

3) gada pārskata „Ziņojumā" sniegta informācija, ka pieteicēja ir atvērusi trīs sociālās palīdzības (rehabilitācijas) centrus, pieteicējas centros atrodas vairāk nekā 100 cilvēki, kuri saņem bezmaksas palīdzību, lai atbrīvotos no alkohola/narkotiskas atkarības. Galvenokārt nepieciešamie izdevumi klientu uzturēšanai un rehabilitācijas centru darbības nodrošināšanai tiek segti no pieteicējas saimnieciskās darbības ienākumiem. Katrs klients, atrodoties palīdzības (rehabilitācijas) centrā, piekrīt uz laiku piedalīties darba terapijā, kas vērsta uz darba iemaņu atjaunošanu un nodarbinātības veicināšanu, un stāties darba attiecībās, veicot darbu ārpus centra teritorijas, ko apliecina parakstoties līgumā par palīdzības sniegšanu. Darba terapija tiek veikta pieteicējas saimnieciskās darbības ietvaros. Nopelnītie naudas līdzekļi tiek izlietoti centra saimnieciskajām vajadzībām, tā uzturēšanai un darbības nodrošināšanai.

Līdz ar to dienests secināja, ka personas nesaņem bezmaksas palīdzību, bet ir darba attiecībās ar pieteicēju un darba terapijas ietvaros nodrošina tās saimnieciskās darbības ieņēmumus, bet nav noformēti kā darba ņēmēji.

[2.2] Dienests 2021.gada 3.augustā no Valsts policijas saņēma informāciju, ka Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes 3.noda|as lietvedībā atrodas kriminālprocess Nr.11815002920 par cilvēktirdzniecības faktu organizētā grupā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā.

No kriminālprocesā Nr.11815002920 esošiem materiāliem izriet, ka palīdzības centru aizsegā, pieteicēja, tās vadošās personas nodarbojās ar cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas nolūkā.

[2.3] Atrodoties pieteicējas valdes sastāvā no 2007.gada 14.novembra, pieteicējas amatpersonas /pers. A/ īpašumā ir trīs nekustamie īpašumi - 2012.gada 17.septembrī iegādāts dzīvoklis /adrese A/ (1/2 domājamā daļa), 2019.gada 6.septembrī zemesgabals /adrese B/ un zemesgabals /adrese C/. Iegādāti deviņi transportlīdzekļi, t.sk. 2008.gadā /TL marka, modelis/ (norakstīta 2012.gadā), /TL marka, modelis/ (atsavināta 2010.gadā), 2009.gadā /TL marka, modelis/ (atsavināta 2011.gadā), 2010.gadā /TL marka, modelis/ (atsavināta 2010.gadā). /TL marka, modelis/ (atsavināta 2011.gadā), 2011.gadā /TL marka, modelis/ (atsavināta 2013.gadā), 2013.gadā /TL marka, modelis/ (īpašnieka maiņa 2017.gadā), 2014.gadā /TL marka, modelis/ (norakstīta 2018.gadā), 2019.gadā /TL marka, modelis/.

Pieteicējas amatpersona /pers. B/, atrodoties pieteicējas valdes sastāvā no 2007.gada 14.novembra līdz 2020.gada 23.jūlijam, minētajā periodā iegādājās četrus nekustamos īpašumus; 2011.gada 23.novembrī iegādāti dzīvokļi /adrese A/ un /adrese E/, kuri pārdoti 2014.gada 16.septembrī, 2012.gada 23.jūlijā iegādāta zeme un būves /adrese F/, kura pārdota pieteicējai 2018.gada 2.februārī. 2012.gada 17.septembrī iegādāts dzīvoklis /adrese A/ (1/2 domājamā daļa), kurš uzdāvināts /pers. A/ 2018.gada 12.janvārī, kā arī 2009.gadā iegādāts transportlīdzeklis /TL marka, modelis/ (norakstīts 2012.gadā). Pieteicējas vadība daļu no pieteicējas klientu nopelnītajiem naudas līdzekļiem par veiktajiem darbiem sadala savā starpā, kuru attiecīgi ieguldīja transportlīdzekļu iegādē, nekustamo īpašumu iegādē, tādējādi pārkāpjot sabiedriskā labuma organizāciju likumā noteikto, ka ienākumus drīkst izlietot statūtos noteiktiem mērķiem un tai aizliegts sadalīt mantu un finanšu līdzekļus starp dibinātājiem, valdes locekļiem un izmantot tā, lai gūtu labumu.

[2.4] Dienests secināja, ka pieteicēja pārsvarā veic saimniecisko darbību un ir pārkāpusi Sabiedriskā labuma organizāciju likumā noteikto.

[2.5] Sabiedriskā labuma organizācijai aizliegts sadalīt savu mantu un finanšu līdzekļus starp dibinātājiem, valdes vai citu pārvaldes institūciju (ja tādas izveidotas) locekļiem, kā arī izmantot tā, lai tieši vai netieši gūtu labumu.

Biedrību un nodibinājumu likums ierobežo biedrības veikt saimniecisko darbību, aizliedzot to veikt pamatdarbības veidā. Tādējādi dienests un Valsts policija ir konstatējuši būtiskus normatīvo aktu pārkāpumus pieteicējas darbībā.

[2.6] Ņemot vērā sabiedrības interešu viedokli un pieteicējas attieksmi pret saviem pienākumiem un atbildību sabiedrības priekšā, sabiedriskā labuma statuss nav savienojams ar Sabiedriskā labuma organizāciju likuma un pārējo normatīvo aktu prasību pārkāpumiem.

[3] Pieteicēja iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu, kas pamatots ar turpmāk minētajiem apsvērumiem.

[3.1] Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmās daļas 1. un 2.punkts piešķir iestādei rīcības brīvību. Dienests ir pieļāvis kļūdu rīcības brīvības izmantošanā, proti, to izmantojot nepamatoti. Pārsūdzētajā lēmumā nav veikts lietderības apsvēruma izvērtējums.

[3.2] Ir ievēroti Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 11. un 12.panta nosacījumi. Minēto apstiprina pieteicējas iesniegtie gada pārskati, par kuriem līdz šim dienestam nebija iebildumu, tostarp, piemēram, 2020.gada pārskats, kurā redzams pieteicējas līdzekļu izlietojums. Sīkāku informāciju pieteicējai faktiski nav iespējams sniegt, jo ierosinātā kriminālprocesa ietvaros ir izņemti visi pieteicējas dokumenti un informāciju saturošās iekārtas.

[3.3] Nepamatota ir arī pārsūdzētajā lēmumā ietvertā norāde, ka pieteicējas vadība daļu no pieteicējas klientu nopelnītajiem naudas līdzekļiem par veiktajiem darbiem sadala savā starpā, kuru attiecīgi ieguldīja transportlīdzekļu iegādē, nekustamo īpašumu iegādē. Šī informācija Kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtība nav pierādīta un atzīta ar galīgo notiesājoš o spriedumu, līdz ar to ir izdarīti tikai pieņēmumi. Proti, tas, ka pieteicējas vadība ir iegādājusies pārsūdzētajā lēmumā minētos transportlīdzekļus un nekustamos īpašumus, kas netiek apstrīdēts, neļauj *per se* izdarīt secinājumu, ka tie ir tikuši iegādāti par pieteicējas līdzekļiem. Ņemot vērā, ka dienests nav pierādījis izteiktos pieņēmumus ar ticamiem pierādījumiem, paužot motivāciju, kādēļ viņu ieskatā šo lietu iegāde ir notikusi par pieteicējas līdzekļiem, nav pamats izdarīt šādu secinājumu. Pārsūdzētajā lēmumā ietverot šādu secinājumu, kurš nav motivēts un pierādīts ar faktiem, ir pārkāpts Administratīvā procesa likuma 9.pantā nostiprinātais patvaļas aizlieguma princips.

Minētais dienesta secinājums izdarīts, balstoties uz Valsts policijas sniegtajām ziņām no kriminālprocesa materiāliem. Tomēr, ņemot vērā, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 375.pantu krimināllietas materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, tādēļ, pamatojot pārsūdzēto lēmumu ar krimināllietas materiālos atrodamo informāciju, kura nevar tikt uzrādīta pieteicējai, tiek pārkāpts Administratīvā procesa likuma 14.[1]pantā nostiprinātais procesuālā taisnīguma princips, nepieļaujot pieteicējai iespēju iepazīties ar materiāliem, ar kuriem pamatots tai nelabvēlīgs administratīvais akts. Pieteicēja 2021.gada 11.augustā sniedza dienestam skaidrojumu, ka nevar iesniegt dienesta pieprasītos dokumentus, jo kriminālprocesa ietvaros tika izņemti visi pieteicējas grāmatvedības u.c. dokumenti, kā arī portatīvais dators. Tomēr šo pamatojumu, kas ir objektīvs un nav atkarīgs no pieteicējas gribas, dienests nav ņēmis vērā, pārsūdzētajā lēmumā norādot, ka pieteicēja nav sniegusi informāciju. Tādējādi pārkāpts Administratīvā procesa likuma 5.pantā nostiprinātais privātpersonas tiesību ievērošanas princips.

[3.4] Dienests ir nepamatoti piemērojis arī Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmās daļas 2.punktu.

[3.5] Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmā un otrā daļa neaizliedz pieteicējai veikt saimniecisko darbību.

[3.6] Brīvprātīgā darba likums pat pieļauj līgumus par brīvprātīgo darbu slēgt mutvārdos, nenosakot par obligātu rakstisku formu. Līdz ar to, pretēji dienesta pārsūdzētajā lēmumā paustajam, secināms, ka pieteicējas klienti saņem bezmaksas palīdzību un darba terapijas ietvaros veic brīvprātīgo darbu.

[4] Dienests rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst, pamatojoties uz pārsūdzētajā lēmumā ietverto argumentāciju.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 2.novembra spriedumu pieteicējas pieteikums noraidīts. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Lietā ir strīds par to, vai pieteicēja ir pieļāvusi Sabiedriskā labuma organizāciju likuma normu pārkāpumus.

[5.2] Tiesa, pārbaudot pārsūdzētajā lēmumā norādītos secinājumus, konstatēja sekojošo.

[5.2.1] Izvērtējot pieteicējas veikto sabiedriskā labuma darbību un gada pārskatu par 2020.gadu, tiesa konstatēja, ka pieteicējas kopējie ieņēmumi no saimnieciskās darbības ir 81 005 *euro*, kas veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no pieteicējas kopējās ieņēmumu summas 112 742 *euro* 2020.gadā.

No pārsūdzētā lēmuma izriet, ka pārskata „Iepriekšējā gada darbības pārskats un turpmākās darbības plāns" 7.punktā norādīts, ka pieteicējas iesaistīto personu skaits ir 12, par ko lietā strīda nav, bet deklarēti tikai četri darba ņēmēji, kā arī gada pārskatam nav pievienota informācija par brīvprātīgo darbu.

Tiesa konstatēja, ka pieteicēja ir atvērusi trīs sociālās palīdzības (rehabilitācijas) centrus, kuros atrodas vairāk nekā 100 cilvēku, kas saņem bezmaksas palīdzību, lai atbrīvotos no alkohola/narkotiku atkarības. Nepieciešamie izdevumi klientu uzturēšanai un rehabilitācijas centru darbības nodrošināšanai galvenokārt tiek segti no pieteicējas saimnieciskās darbības ienākumiem. Katrs klients, atrodoties palīdzības (rehabilitācijas) centrā, piekrīt uz laiku piedalīties darba terapijā, kas vērsta uz darba iemaņu atjaunošanu un nodarbinātības veicināšanu, un stāties darba attiecībās, veicot darbu ārpus centra teritorijas, ko apliecina, parakstoties līgumā par palīdzības sniegšanu. Darba terapija tiek veikta pieteicējas saimnieciskās darbības ietvaros. Nopelnītie naudas līdzekļi tiek izlietoti rehabilitācijas centra saimnieciskajām vajadzībām, tā uzturēšanai un darbības nodrošināšanai. Tādējādi tiesa secināja, ka dienests pamatoti konstatējis, ka personas nesaņem bezmaksas palīdzību, bet ir darba attiecībās ar pieteicēju un darba terapijas ietvaros nodrošina tās saimnieciskās darbības ieņēmumus, bet nav noformētas kā darba ņēmēji. Līdz ar to tiesa atzina, ka pieteicēja neievēro Sabiedriskā labuma organizāciju likumā noteiktās prasības un nedarbojas kā sabiedriskā labuma organizācija.

[5.2.2] No lietas materiāliem tiesa konstatēja, ka saistībā ar pieteicējas darbību Valsts policija 2020.gada 24.septembrī ir uzsākusi kriminālprocesu Nr.11815002920 pēc Krimināllikuma 154.[1] panta trešās daļas un 195.panta trešās daļas, proti, par cilvēktirdzniecības faktu organizētā grupā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā.

Tiesa uzskatīja, ka konkrētajā lietā nav nozīmes tam, ka pret pieteicēju ierosinātajā kriminālprocesā vēl notiek pirmstiesas izmeklēšana un neviens no aizdomās turētajiem nav saukts pie krimināatbildības likumā noteiktajā kārtībā. Nozīme ir tiem faktiem, kas bija par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai.

[5.2.3] Tiesa no lietā konstatētajiem apstākļiem, kā arī Valsts policijas rīcībā esošās informācijas secināja, ka pieteicējas pamatdarbības veids ir saimnieciskās darbības veikšana.

[5.3] Tiesa konstatēja, ka pieteicēja saimniecisko darbību veic nevis papilddarbības veidā, bet pamatdarbības veidā, jo no gada pārskata par 2020.gadu konstatējams, ka pieteicējas kopējie ieņēmumi no saimnieciskās darbības bija 81 005 *euro*, kas veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no pieteicējas kopējās ieņēmumu summas 112 742 *euro*. Tiesa pārsūdzēto lēmumu atzina par tiesisku.

[6] Pieteicēja par minēto spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Spriedumā nav izvērtēti lietderības apsvērumi.

[6.2] Tiesa nepareizi interpretējusi Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 11.-14.pantu, Biedrību un nodibinājumu likuma 7.pantu, pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 4.panta pirmajā daļā nostiprinātos vispārējos tiesību principus un objektīvās izmeklēšanas principu.

[6.3] Tiesa un dienests, neiegūstot nepieciešamo informāciju, kas objektīvu apstākļu dēļ neatradās pieteicējas rīcībā, nav sekmējušas taisnīga rezultāta sasniegšanu, pārkāpjot labas pārvaldības principu.

[6.4] Tiesa pārkāpusi nevainīguma prezumpciju, jo nav izvērtējusi Valsts policijas iepriekš sniegtu novērtējumu par kriminālprocesu (vai tas atbilst patiesībai), to izmantojot sprieduma argumentācijā.

[6.5] Tiesa un iestādes nonākušas pie kļūdaina Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmās daļas interpretācijas rezultāta. Minētā tiesību norma atbilstoši likumdevēja iecerei paredz divus alternatīvus tiesiskā regulējuma modeļus: 1) biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu un izmantošanu; 2) biedrībai un nodibinājumam, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus, ir tiesības veikt citu saimniecisko darbību, neatkarīgi no tā, vai šī darbība tiek īstenota kā papilddarbība vai pamatdarbība. Konkrētajā gadījumā pieteicēja ir veikusi saimniecisko darbību un visus iegūtos līdzekļus ir izlietojusi tās statūtos noteikto mērķu sasniegšanai.

[6.6] Saimnieciskā darbība 100 % apmērā ir pieļaujama, ja ir pārliecinoši rezultatīvie rādītāji, kas apliecina sabiedriskā labuma organizācijas mērķa sasniegšanu. Pieteicējas darbība pilnībā atbilst šādai nostādnei.

[6.7] Dienests saistībā ar gada pārskatu, transporta izdevumiem, izdevumiem par telpu uzturēšanu, komunālajiem maksājumiem, maksājumiem administrācijai, kā arī informāciju par brīvprātīgā darba veicēju uzskaiti nav mēģinājis iegūt informāciju no kriminālprocesa Nr.11815002920 materiāliem. Dienests nav pierādījis, ka pieteicēja savu mantu vai finanšu līdzekļus ir izlietojusi citiem mērķiem. Turklāt jau sākotnēji iesniegtajā ziņojumā pie 2022.gada pārskata bija atspoguļots pietiekami precīzs izklāsts par brīvprātīgo darbu, kas tiek veikts biedrībā.

[6.8] Administratīvo tiesu praksē ir nostiprināts, ka objektīvās izmeklēšanas ietvaros tiesas uzdevums ir noskaidrot arī to, kāpēc sabiedriskā labuma organizācijas statusa saglabāšana organizācijai ir būtiska. Pieteicējai tā ir būtiska, lai nodrošinātu statūtos noteikto mērķu efektīvu un jēgpilnu īstenošanu. Atbalsts bezmaksas palīdzības veidolā, kas tiek sniegts pieteicējas klientiem, nav īstenojams bez finanšu līdzekļiem, kas tiek novirzīti pašu elementārāko dzīves pamatvajadzību nodrošināšanai: pajumtei, siltumam, ēdienam, drēbēm, mēbelēm, privātām mantām, transportam, lai nogādātu klientu darbā un mājās, socializācijai un kultūras pasākumiem.

[6.9] Ne dienests, ne tiesa izskatāmajā lietā iegūtās ziņas un faktus neizvērtēja savstarpējā kopsakarā saistībā ar pieteicējas īstenotajām sabiedriskā labuma sniegšanas funkcijām, tādējādi pieņemot prettiesisku pārsūdzēto lēmumu un spriedumu. Dienesta pieļautās kļūdas lietderības apsvērumu izvērtēšanas gaitā nav tikušas pienācīgi izvērtētas.

[6.10] Pieteicēja apelācijas sūdzībā lūgusi lietu izskatīt mutvārdu procesā.

[7] Dienests paskaidrojumā norādījis, ka apelācijas sūdzība nav pamatota un pieteikums noraidāms, uzturot pārsūdzētajā lēmumā pausto argumentāciju.

[8] Dienests pēc tiesas aicinājuma iesniedza tiesā papildu paskaidrojumu par pieteicējas grāmatvedības dokumentiem. Dienesta ieskatā ar grāmatvedības dokumentiem apstiprināts, ka pieteicējas ieņēmumi no saimnieciskās darbības veido procentuāli lielāko daļu (71,85 procentus) no biedrības kopējās ieņēmumu summas, proti, saimnieciskā darbība ir kļuvusi par pieteicējas pamatdarbību. Pieteicējas veiktā saimnieciskā darbība (pakalpojumu sniegšana uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos) neatbilst sabiedriskā labuma darbībai. Izdevumu lielākā daļa ir izmaksātās algas, komunālie, telpu uzturēšanas izdevumi centriem, transporta izdevumi. Savukārt ārstēšanas, sociālie un pārtikas izdevumi veido salīdzinoši nelielu daļu no visiem izdevumiem.

[9] Pieteicēja, atbildot uz dienesta paskaidrojumu, iesniedza tiesā papildu paskaidrojumu. Papildu paskaidrojumā norādīts, ka dienests nav novērsis pārsūdzētā lēmuma būtisku defektu – absolūtu argumentācijas iztrūkumu, kas objektīvi pamatotu dienesta apgalvojumus par pieteicējas darbības neatbilstību tiesību normās noteiktajām prasībām. Dienests nav izvērtējis pieteicējas grāmatvedības dokumentus pēc būtības, nav sniedzis skrupulozu grāmatvedības dokumentu analīzi.

[10] Dienests sniedza papildu paskaidrojumus par Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmās daļas interpretāciju. Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmā daļa ierobežo biedrībām tiesības veikt saimniecisko darbību kā pamatdarbību. Arī Senāts 2019.gada 31.janvāra spriedumā lietā Nr.SKA-234/2019 ir atzinis, ka biedrībām saimnieciskā darbība ir pieļaujama papildu pamatdarbībai – darbībai, kas vērsta uz biedrības mērķu īstenošanu. Saskaņā ar Komerclikuma 1.panta trešo daļu saimniecisko darbību raksturo trīs kumulatīvās pazīmes: sistemātiskums, patstāvīgums un atlīdzība. Dienesta ieskatā pieteicējas darbība, regulāri veicot meža stādīšanas, kūdras kraušanas, dārzeņu novākšanas u. c. pakalpojumus saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem, atbilst sistemātiskuma pazīmei. Tā kā pieteicēja ir reģistrēta Biedrību un nodibinājumu reģistrā kā biedrība, ir konstatējama otrā pazīme – patstāvība. Savukārt tas, ka uzņēmumiem par sniegtajiem pakalpojumiem ir izrakstīti rēķini, apstiprina trešos pazīmi – atlīdzību.

[11] Pieteicēja iesniedza tiesā papildu paskaidrojumu, kurā norādīts, ka pieteicēja savas darbības laikā gan iepriekš, gan arī turpmāk ir konkrēti orientējusi savu darbu uz faktiskas palīdzības sniegšanu personām ar atkarībām. Proti, pieteicējas darbības ir vērstas uz sabiedrisko labumu. Biedrība Labklājības ministrijā iesniedza iesniegumu par sociālā pakalpojuma „Sociālā rehabilitācija" reģistrēšanu darbam ar klientu grupu „Personas, kas atkarīgas no psihoaktīvām vielām". Kā konstatējams no Labklājības ministrijas 2023.gada 5.septembra lēmuma Nr.41-2-02.1/315, Labklājības ministrija, izvērtējot pieteicējas darbību un iesniegtos materiālus, apliecināja, ka tā ir guvusi pārliecību par pieteicējas atbilstību un kapacitāti jeb spēju sniegt sociālo pakalpojumu.

[12] Dienests, atbildot uz pieteicējas papildu paskaidrojumu, iesniedza tiesā vēl vienu papildu paskaidrojumu, kurā norādīts, ka Labklājības ministrija, izdodot 2023.gada 5.septembra lēmumu Nr.41-2- 02.1/315, nav kompetenta vērtēt pieteicējas darbības atbilstību Sabiedriskā labuma organizācijas darbības principiem. Tāpat pieteicējas atrašanās Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā nerada objektīvu priekšstatu par pieteicējas darbības atbilstību Sabiedriskā labuma organizāciju likumā noteiktajiem kritērijiem. Turklāt pieteicējas papildus paskaidrojumā norādītie apstākļi nepastāvēja pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā.

Motīvu daļa

[13] Pieteicēja apelācijas sūdzībā lūgusi lietu izskatīt mutvārdu procesā, izsaucot uz tiesas sēdi lieciniekus, kā arī eksperta, *amicus curiae* vai liecinieka statusā iegūt informāciju no Finanšu ministrijas, dienesta Sabiedriskā labuma komisijas priekšsēdētāja un Rīgas Stradiņa universitātes studiju programmas „Ergoterapija" direktores.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā. Tiesa, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, var noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

Senāta praksē atzīts, ka Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmā daļa, kas noteic lietas izskatīšanas formu apelācijas instancē, paredz, ka apelācijas instances tiesa lietu pamatā izskata rakstveida procesā, savukārt lietas izskatīšana mutvārdu procesā var tikt noteikta, ievērojot procesa dalībnieka motivētu lūgumu. Tādējādi apelācijas instances tiesai nav pienākuma izskatīt lietu mutvārdu procesā, un tā ir tiesas prerogatīva noteikt, vai ir iespējams izskatīt lietu rakstveida procesā vai ir nepieciešams mutvārdu process. Tas vien, ka procesa dalībnieks izteicis lūgumu izskatīt lietu mutvārdu procesā, nenozīmē, ka apgabaltiesai šis lūgums ir jāapmierina. Lietas objektīvā izskatīšana un procesuālā taisnīguma princips procesa dalībniekiem tiek nodrošināts arī rakstveida procesā, jo arī rakstveida procesā procesa dalībniekiem tiek nodrošināts tāds pats tiesību apjoms kā mutvārdu procesā, tostarp attiecībā uz pierādījumu un paskaidrojumu sniegšanu (*Senāta 2018.gada 22.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-359/2018 5.punkts*).

Apelācijas sūdzībā izteiktie argumenti kopsakarā ar izskatāmā jautājuma faktiskajiem apstākļiem neapstiprina nepieciešamību lietu izskatīt mutvārdu procesā vai noteikt tiesas sēdi liecinieku nopratināšanai. Pieteicēja savus argumentus saprotamā un uztveramā veidā ir izklāstījusi pieteikumā, paskaidrojumos tiesas sēdē pirmajā instancē, apelācijas sūdzībā, rakstveida paskaidrojumos un papildu paskaidrojumos. Apgabaltiesa pierādījumus novērtē atbilstoši Administratīvā procesa likuma 154.pantam. To, kādiem apstākļiem un attiecīgi arī pierādījumiem ir būtiska nozīme lietas izskatīšanā, nenosaka procesa dalībnieki, bet gan lietā piemērojamās tiesību normas. Administratīvajai apgabaltiesai ir skaidra pieteicējas pozīcija, pieteicēja savus argumentus par to, kādi apstākļi un pierādījumi konkrētajā lietā ir būtiski un kā pierādījumi būtu jānovērtē, ir izteikusi, tie apgabaltiesai ir saprotami. Apgabaltiesa, sagatavojot lietu iztiesāšanai un uzsākot lietas izskatīšanu ir pieprasījusi lietas objektīvai izskatīšanai nepieciešamos pierādījumus un informāciju, tāpēc pieteicējas lūgumi par liecinieku nopratināšanu, kā arī informācijas iegūšanu no attiecīgajām institūcijām un personām ir noraidāmi. Procesa dalībniekiem tika dota iespēja rakstveidā izteikt savu viedokli par lietā esošajiem pierādījumiem un to nozīmi lietas izskatīšanu, ko procesa dalībnieki arī izmantojuši. Pamatojoties uz minēto, pieteicējas lūgumi ir noraidāmi un Administratīvā apgabaltiesa lietu izskatīja rakstveida procesā.

[14] Pārbaudījusi lietas materiālus kopsakarā ar lietas dalībnieku argumentiem, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas apelācijas sūdzība ir pamatota un pieteikums ir apmierināms.

[15] Lietā ir strīds, vai ar pārsūdzēto lēmumu pieteicējai tiesiski un pamatoti ir atņemts sabiedriskā labuma organizācijas statuss.

[16] Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 2.panta pirmā daļa un 3.pants noteic, ka sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās, sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu (2.panta pirmā daļa). Sabiedriskā labuma organizācijas ir biedrības un nodibinājumi, kuru statūtos, satversmē vai nolikumā norādītais mērķis ir sabiedriskā labuma darbība, kā arī reliģiskās organizācijas un to iestādes, kuras veic sabiedriskā labuma darbību, ja šīm biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss un ja tās izlieto savus ienākumus darbībām, kurām nav komerciāla rakstura un kuras vērstas uz sabiedriskā labuma darbības nodrošināšanu, ievērojot šā likuma 11. un 12.pantā noteiktos ierobežojumus (trešā daļa).

Savukārt Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmajā daļā ir noteikti gadījumi, kurus konstatējot dienestam ir tiesības lemt par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu.

Tātad sabiedriskā labuma organizāciju mērķis ir darbība sabiedrības labā, sniedzot nozīmīgu labumu sabiedrībai kopumā vai kādai tās daļai. Iegūstot sabiedriskā labuma organizācijas statusu, biedrības un nodibinājumi apņemas ne tikai darboties sabiedrības interesēs, bet arī ievērot tiesību normās noteiktos pienākumus. Savukārt dienests ir tā kompetentā valsts pārvaldes iestāde, kura noteiktos apstākļos ir tiesīga lemt par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu konkrētajai biedrībai vai nodibinājumam.

[17] Ar Finanšu ministrijas 2008.gada 29.septembra lēmumu Nr.221 biedrībai „Neatkarība Balt." ir piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss sabiedriskā labuma darbības jomās – labdarība; pilsoniskas sabiedrības attīstība.

Saskaņā ar publiski pieejamajiem Lursoft Uzņēmumu reģistra datu bāzē ievietotajiem pieteicējas statūtiem biedrības darbības mērķi ir profilaktiskā un rehabilitācijas darba attīstīšana no alkohola un narkotikām atkarīgo vidū (paredzamā vecuma grupa 17 - 40 gadi) ar turpmāko sociālo adaptāciju; HIV infekcijas profilakse skolēnu, jaunatnes un pieaugušo iedzīvotāju vidū, ar mērķi samazināt saslimstības izplatīšanos; samazināt noziedzības (zādzību un noziegumu, kas veikti afekta stāvoklī) līmeni; rehabilitācijas centru atvēršana, to funkcionēšanas nodrošināšana; poligrāfiskās produkcijas izdošana un izplatīšana par narkomānijas, alkoholisma un HIV infekcijas profilaksi un rehabilitācijas centru darbību; darbs ar līdzatkarīgajiem (atkarīgo cilvēku tuviniekiem); pasākumu (muzikālu akciju un bijušo atkarīgo liecību) organizēšana pret narkomāniju, alkoholismu un amorālu dzīvesveidu jauniešu vidū; lauksaimniecības kultūraugu un produktu ražošana, kā arī jauniešu apmācība un iesaistīšana šajā procesā un pasākumu, kas saistīti ar dabas aizsardzību un ekoloģijas uzlabošanu, organizēšana un īstenošana.

[18] Apgabaltiesa konstatē, ka dienests pārsūdzēto lēmumu ir izdevis, pamatojoties uz Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmās daļas 1., 2. un 4.punktu, kā arī Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta ceturto daļu.

[19] Saskaņā ar sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmo daļu dienests var pieņemt lēmumu par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu, tostarp, ja: sabiedriskā labuma organizācija savu mantu vai finanšu līdzekļus nav izlietojusi tām sabiedriskā labuma darbības jomai, kura minēta lēmumā par sabiedriskā labuma organizācijas statusa piešķiršanu attiecīgajai organizācijai, šīs organizācijas statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem vai nav ievērojusi šā likuma 11. un 12.pantā noteiktos ierobežojumus (1.punkts); ja dienests, prokurors, cita iestāde vai tiesa ir konstatējusi būtiskus normatīvo aktu pārkāpumus sabiedriskā labuma organizācijas darbībā (2.punkts); sabiedriskā labuma organizācija savā darbībā būtiski pārkāpusi šā likuma noteikumus (4.punkts).

[20] Katrs no Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmajā daļā minētajiem punktiem ir patstāvīgs pamats lēmuma pieņemšanai par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu.

Atbilstoši Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmajai daļai administratīvais akts par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu ir izdošanas izvēles administratīvais akts. Tādējādi, lai atņemtu sabiedriskā labuma organizācijas statusu, dienestam bija jākonstatē konkrētajās tiesību normās (attiecīgajā Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta pirmās daļas punktā) noteiktie priekšnoteikumi un jāapsver administratīvā akta izdošanas lietderība.

Lai, pamatojoties uz minētajām tiesību normām, atņemtu sabiedriskā labuma organizācijas statusu, ir jākonstatē konkrēti normatīvo aktu (14.panta pirmās daļas 2.punkts) un Sabiedriskā labuma organizāciju likuma noteikumu (14.panta pirmās daļas 4.punkts) pārkāpumi. Turklāt šiem pārkāpumiem

jābūt būtiskiem. Tā kā Sabiedriskā labuma organizāciju likums nenoteic, kādi pārkāpumi uzskatāmi par būtiskiem, tad būtiska pārkāpuma jēdziens dienestam bija jāpiepilda ar saturu katrā konkrētā gadījumā.

Savukārt Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 14.panta ceturtā daļa noteic, ka 14.panta pirmās daļas 1., 2., 4., 6. un 7.punktā minētajos gadījumos Valsts ieņēmumu dienests lēmumu par sabiedriskā labuma organizācijas statusa atņemšanu pieņem bez iepriekšēja brīdinājuma.

[21] Dienests konstatēja, ka biedrība pārsvarā veic saimniecisko darbību un ir pārkāpusi Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 2.panta pirmā daļā noteikto, jo:

1) biedrības veiktā saimnieciskā darbība (pakalpojuma sniegšana uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos) neatbilst sabiedriskā labuma darbībai.

2) taksācijas gadā ieņēmumi no saimnieciskās darbības 81 005 *euro* veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no biedrības kopējās ieņēmumu summas 112 742 *euro,* tātad saimnieciskā darbība kļuvusi par biedrības pamatdarbību. Saimnieciskās darbības ietvaros biedrība sniedz pakalpojumus uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos darbos lauksaimniecībā, darbus veic palīdzības centros esošās personas, kuras tiek nodarbinātas bez atlīdzības;

3) biedrība guvusi peļņu no pakalpojumu sniegšanas uzņēmumiem. Gada pārskatā ieņēmumu 112 742 *euro* pārsniegums pār izdevumiem 119 959 *euro* ir 783 *euro*.

4) gada pārskata „Ziņojumā" sniegta informācija, ka biedrība ir atvērusi trīs sociālās palīdzības (rehabilitācijas) centrus, biedrības centros atrodas vairāk nekā 100 cilvēki, kuri saņem bezmaksas palīdzību, lai atbrīvotos no alkohola/narkotiskas atkarības. Galvenokārt nepieciešamie izdevumi klientu uzturēšanai un rehabilitācijas centru darbības nodrošināšanai tiek segti no biedrības saimnieciskās darbības ienākumiem. Katrs klients, atrodoties palīdzības (rehabilitācijas) centrā, piekrīt uz laiku piedalīties darba terapijā, kas vērsta uz darba iemaņu atjaunošanu un nodarbinātības veicināšanu, un stāties darba attiecībās, veicot darbu ārpus centra teritorijas, ko apliecina parakstoties līgumā par palīdzības sniegšanu. Darba terapija tiek veikta biedrības saimnieciskās darbības ietvaros. Nopelnītie naudas līdzekļi tiek izlietoti centra saimnieciskajām vajadzībām, tā uzturēšanai un darbības nodrošināšanai (pārtika, saimnieciskās preces, apģērbs, komunālie maksājumi, elektroenerģijas maksājumi, attīrīšanas iekārtas apkope, apdrošināšanas polises, transporta remonts un apkalpošana, degviela, dokumentu noformēšana, medicīnas tēriņi u.c.).

Līdz ar to dienests secināja, ka personas nesaņem bezmaksas palīdzību, bet ir darba attiecībās ar biedrību un darba terapijas ietvaros nodrošina tās saimnieciskās darbības ieņēmumus, bet nav noformēti kā darba ņēmēji.

Ņemot vērā norādīto, apgabaltiesa secina, ka dienests ir uzskatījis, ka pretēji Biedrību un nodibinājumu likuma 2. un 7.pantā noteiktajam par pieteicējas pamatdarbību ir kļuvusi saimnieciskā darbība, kurai ir peļņas gūšanas raksturs, jo finanšu līdzekļus pieteicēja ir ieguvusi, veicot saimniecisko darbību – sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos, darbus veicot palīdzības centros esošām personām, kuras tiek nodarbinātas par atlīdzību.

[22] Biedrību un nodibinājumu likuma 2.pants noteic, ka biedrība ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.

No biedrošanās brīvības izriet arī personas tiesības dibināt un darboties biedrībā, kurai ir noteikti kopīgi mērķiem, un tās darbībai jābūt orientētai uz šo mērķu sasniegšanu. Tas ietverts arī Biedrību un nodibinājumu likuma 2.panta biedrības institūta definējumā.

No Biedrību un nodibinājumu likuma 2.panta izriet, ka biedrības institūta būtisks elements ir tās darbības bezpeļņas mērķis.

Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmā daļa noteic, ka biedrībai ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus. Panta otrā daļa noteic, ka biedrības ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai. Peļņu, kas gūta no biedrības un nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem vai nodibinājuma dibinātājiem.

No minētajām normām izriet, ka vispārīgi biedrībai nav liegts papildus tās pamatdarbībai – biedrības statūtos noteikto mērķu īstenošanai – veikt arī saimniecisko darbību, ja vien šī saimnieciskā darbība ir saistīta ar biedrības īpašuma izmantošanu un uzturēšanu vai kā citādi vērsta uz biedrības statūtos noteikto mērķu sasniegšanu (*skat. Senāta 2019.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-234/2019 6.punktu, Senāta 2023.gada 10.oktobra spriedums Nr.SKA-83/2023 6.punktu*).

Komerclikuma 1.pants noteic, ka saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību (panta trešā daļa). Komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants (panta otrā daļa). Likumā var noteikt, ka atsevišķu veidu saimniecisko darbību drīkst veikt tikai komersants (panta ceturtā daļa). Komersants ir komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība) (panta pirmā daļa).

Interpretējot minētās Biedrību un nodibinājumu likuma un Komerclikuma normas kopsakarā ir secināms, ka ne katra saimnieciskā darbība ir komercdarbība. Galvenais elements, kas nošķir komercsabiedrību no biedrības, ir tas, vai tās dibināšanas pamatā ir mērķis darboties peļņas gūšanas nolūkā. Tāpat galvenais elements, kas biedrības veiktu saimniecisko darbību (sistemātiskas, patstāvīgas darbības par atlīdzību) nošķir no komercdarbības, ir tas, vai šī darbība pamatā tiek veikta peļņas gūšanas nolūkā vai arī, lai sasniegtu biedrības mērķus, kas noteikti biedrības statūtos. Vienlaikus Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta otrā daļas otrais teikums norāda, ka nav izslēgts, ka biedrības veiktās saimnieciskās darbības rezultātā tiek gūta arī peļņa.

Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmajā daļā lietotais vārds „papilddarbība" pats par sevi jau norāda uz to, ka biedrībām saimnieciskā darbība ir pieļaujama papildus pamatdarbībai – darbībai, kas vērsta uz biedrības mērķu īstenošanu. Tāpēc, lai atzītu, ka saimnieciskā darbība tiek veikta kā papildu darbība, būtu nepieciešams konstatēt to, ka biedrība veic pamatdarbību. Pretējā gadījumā ir pamats pieņemt, ka tieši saimnieciskajai darbībai ir pamatdarbības raksturs (*skat. Senāta 2019.gada 31.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-234/2019 9.punktu).*

Ievērojot minēto, apgabaltiesa atzīst, lai izdarītu secinājumu, ka par biedrības pamatdarbību ir kļuvusi saimnieciskā darbība, kurai ir peļņas gūšanas raksturs, ir būtiski pārbaudīt un izvērtēt ne tikai to, vai biedrība ir veikusi saimniecisko darbību, kādi ir biedrības ienākumi un kam tie izlietoti, bet novērtēt visas biedrības veiktās darbības kopsakarā, to atbilstību biedrības statūtos noteiktajiem mērķiem, kā arī noteikt, ar kādu mērķi ir veikta attiecīgā darbība.

[23] Kā izriet no lietas materiāliem, tostarp pieteicējas Ziņojuma par 2020.gadu, Biedrības rehabilitācijas un sociālās adaptācijas programma personām ar narkotiku un/vai alkohola atkarību biedrības galvenais darbības mērķis ir palīdzība no narkotikām un alkohola atkarīgiem cilvēkiem. Lai īstenotu tās darbības mērķus, pieteicēja slēdz līgumus par palīdzības sniegšanu ar klientiem, kuriem ir nepieciešama palīdzība narkotiskās vai alkohola atkarības pārvarēšanā, kā arī turpmākajā sociālajā adaptācijā. Pieteicējas klienti minētā mērķa sasniegšanas nolūkā dzīvo pieteicējas izveidotajos rehabilitācijas centros, kas darbojas pēc terapeitiskās kopienas principiem, nodrošinot savu pastāvēšanu galvenokārt no saimnieciskajā darbībā gūtajiem ienākumiem. Katrs klients, atrodoties palīdzības centrā, piekrīt uz laiku piedalīties darba terapijā, kas vērsta uz darba iemaņu atjaunošanu un nodarbinātības veicināšanu, kā arī centra darbības nodrošināšanu (piedalīties ēdiena pagatavošanā, trauku mazgāšanā, virtuves sakopšanā, ēdienkartes

sastādīšanā), un stāties darba attiecībās, veicot darbu ārpus centra teritorijas, ko apliecina parakstoties līgumā par palīdzības sniegšanu. Piekrīt, ka viņa nopelnītie naudas līdzekļi tiek izlietoti biedrības saimniecības darbības nodrošināšanai. Darba terapija tiek veikta biedrības saimnieciskās darbības ietvaros. Proti, pieteicēja klientus nodrošina ar pārtiku, guļasvietu, saimniecības precēm, apģērbu un tml., kā arī tiek maksāti komunālie maksājumi, elektroenerģijas maksājumi, u.c..

Biedrība ir noslēgusi līgumus ar vairākiem konkrētiem uzņēmumiem un par noteiktu darbu veikšanu – par kūdras gabalu pārlikšanu no vienas vagas uz otru; par koka stādiņu stādīšanu speciāli tam paredzētā vietā mežā un dārzeņu novākšanu un pirmapstrādes pakalpojumu.

[24] Dienests savu secinājumu par to, ka pieteicēja ir veikusi saimniecisko darbību, kurai ir peļņas gūšanas raksturs, ir pamatojis ar apstākli, ka finanšu līdzekļus (ienākumus) pieteicēja ir ieguvusi, veicot saimniecisko darbību – sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos, darbus veicot palīdzības centros esošām personām, kuras tiek nodarbinātas par atlīdzību. Savukārt šāda darbība ir saimnieciskā darbība, kas var būt tikai biedrības papilddarbība. Tā kā ieņēmumi no saimnieciskās darbības veido proporcionāli lielāko daļu no biedrības lielākās ieņēmumu summas, saimnieciskā darbība ir kļuvusi par biedrības pamatdarbību.

Apgabaltiesa atzīst, ka regulāra jeb sistemātiska pakalpojuma sniegšana par atlīdzību (maksu), gūstot peļņu, atbilst iepriekšminētajam saimnieciskās darbības definējumam.

Vienlaikus apgabaltiesa uzskata, ka bez ievērības nevar atstāt faktu, ka rehabilitācijas centru darbības nodrošināšanai un klientu, kuri darba terapijas ietvaros veic saimniecisko darbību, sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem, lai atbrīvotos no alkohola/narkotiku atkarības, uzturēšanai ir nepieciešami naudas līdzekļi. Proti, centru darbības nodrošināšana un klientu rehabilitācija (tostarp darba terapija) jebkurā gadījumā rada izdevumus (pārtika, saimnieciskās preces, apģērbs, komunālie maksājumi, elektroenerģijas maksājumi, attīrīšanas iekārtas apkope, apdrošināšanas polises, transporta remonts un apkalpošana, degviela, dokumentu noformēšana, medicīnas tēriņi u.c). Savukārt šos izdevumus biedrība var segt no ieņēmumiem, ko tā gūst no biedru naudām, ziedojumiem, dāvinājumiem un dotācijām vai kā atlīdzību saimnieciskās darbības rezultātā. Apgabaltiesa uzskata, ka šāda nopelnīto naudas līdzekļu saņemšana (ienākumu saņemšana), veicot saimniecisko darbību (sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos darba terapijas ietvaros), no kuriem tiek segti rehabilitācijas centru darbības nodrošināšana un klientu rehabilitācijas izdevumi un uzturēšana, nevar būt noteicošais apstāklis, kas raksturo, vai konkrētā darbība atbilst biedrības mērķim, sabiedriskā labuma darbībai un ir biedrības pamatdarbība vai papilddarbība saimnieciskās darbības veidā. Ņemot vērā, ka ziedojumu, dāvinājumu un dotāciju saņemšana nav prognozējama, kā arī nav atkarīga tikai no pašas biedrības rīcības, tas, ka biedrības statūtos noteiktajiem mērķiem darba terapijas ietvaros sniegti pakalpojumi konkrētiem uzņēmumiem un biedrība guvusi peļņu, pats par sevi neliecina, ka šādu pakalpojumu sniegšana neatbilst biedrības statūtos noteiktajam mērķim un no biedrības pamatdarbības ir kļuvusi par biedrības papilddarbību saimnieciskās darbības veidā. Apgabaltiesa uzskata, ka noteicošais ir tas, ar kādu mērķi konkrētā darbība tiek veikta, maksas saņemšanas pamats un izlietojums.

[25] Apgabaltiesa nesaskata pamatu apšaubīt pieteicējas norādīto, ka biedrības centros īstenotā darba terapijas prakse un ienākumu gūšana šādu organizāciju vajadzību uzturēšanai ir plaši izplatīta un ekspertu skatījumā ļoti efektīva un atbalstāma rehabilitācijas pieeja, kas sniedz rezultātus, proti, cilvēki izārstējas no atkarībām. Darba terapija ir viens no terapijas veidiem, kas tiek izmantota cīņai ar atkarībām – tas ir viens no rehabilitācijas pasākumiem. Tādējādi apgabaltiesa uzskata, ka ir nepamatots dienesta secinājums, ka pieteicējas veiktā saimnieciskā darbība, proti, pakalpojumu sniegšana mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos un tml. neatbilst sabiedriskā labuma darbībai, jo, kā izriet no lietas materiāliem, šīs darbības pieteicējas klienti veic darba terapijas ietvaros, kas ir efektīva rehabilitācijas pieeja un ārstē cilvēkus no atkarībām. Rezultātā ar šādām darbībām tiek attīstīta pilsoniskā sabiedrība, kas ir sabiedriskā labuma darbības joma, kura minēta lēmumā par sabiedriskā labuma organizācijas statusa piešķiršanu. Darba terapijas ietvaros veiktais pieteicējas klientu darbs ir vērsts uz pilsoniskas sabiedrības attīstību, jo tas ir rehabilitācijas pasākums. Līdz ar to dienesta norāde, ka pieteicēja pārsvarā veic saimniecisko darbību un līdz ar to ir pārkāpusi Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 2.panta pirmo daļu, nav pamatota.

Tāpat apgabaltiesa uzskata, ka šāda biedrības centru darbība (saimnieciskā darbība, sniedzot pakalpojumus uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos darba terapijas ietvaros) arī atbilst biedrības galvenajam mērķim palīdzēt no narkotikām un alkohola atkarīgiem cilvēkiem, kuriem ir nepieciešama palīdzība narkotiskās vai alkohola atkarības pārvarēšanā, kā arī turpmākajā sociālajā adaptācijā, un vērsta uz statūtos noteikto mērķu sasniegšanu.

[26] Izvērtējot pārsūdzēto lēmumu, apgabaltiesa konstatē, ka dienests ir secinājis, ka biedrība pārsvarā veic saimniecisko darbību, kurai ir peļņas gūšanas raksturs, jo biedrības ieņēmumi no saimnieciskās darbības 81 005 *euro* veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no biedrības kopējās ieņēmumu summas 112 742 *euro,* tātad saimnieciskā darbība kļuvusi par biedrības pamatdarbību, un ka biedrība guvusi peļņu no pakalpojumu sniegšanas uzņēmumiem (gada pārskatā ieņēmumu 112 742 *euro* pārsniegums pār izdevumiem 119 959 *euro* ir 783 *euro*). Dienests nav norādījis nevienu konkrētu pierādījumu, objektīvu un racionālu apsvērumu, no kura izriet secinājums, ka pieteicēja norādīto saimniecisko darbību veikusi ar mērķi gūt peļņu, nevis sasniegt biedrības statūtos noteikto mērķi.

[27] No lietas materiāliem izriet, ka dienests ir pieprasījis biedrībai tostarp precizēt 2020.gada pārskatu; iesniegt bankas kontu pārskatus par 2020.gadu; kases grāmatu par 2020.gadu un kases inventarizācijas aktu gada beigās; attaisnojuma dokumentus (ceļa zīmes un degvielas norakstīšanas aktu), kas pamato, ka līdzekļi transporta izdevumiem (11 688 *euro*) izdoti sabiedriskā labuma darbībai; atšifrēt izdevumu veidus un summa, kuri ietilpst ieņēmumu no saimnieciskās darbības izlietojuma pozīcijā - Telpu uzturēšana un komunālie maksājumi administrācijai, citi administratīvie izdevumi - (10 812 *euro*). Pieteicēja 2021.gada 11.augustā dienestam atbildējusi, ka nevar iesniegt pieprasītos dokumentus, jo kriminālprocesa ietvaros tika izņemts portatīvais dators un grāmatvedības dokumenti (līgumi par brīvprātīgā darba veikšanu, bankas kontu pārskati, kases grāmata, kases inventarizācijas akts, biedru saraksts, attaisnojuma dokumenti) un ka tie atrodas Valsts policijā.

Apgabaltiesa pēc pieteicējas lūguma no Valsts policijas izprasīja grāmatvedības dokumentus. Dienests, iepazīstoties ar tiem, uzskatīja, ka ar grāmatvedības dokumentiem apstiprinās, ka pieteicējas ieņēmumi no saimnieciskās darbības veido procentuāli lielāko daļu (71,85 procentus) no biedrības kopējās ieņēmumu summas, proti, saimnieciskā darbība ir kļuvusi par pieteicējas pamatdarbību. Pieteicējas veiktā saimnieciskā darbība (pakalpojumu sniegšana uzņēmumiem mežizstrādē, kūdras izstrādē, dažādos lauksaimniecības darbos) neatbilst sabiedriskā labuma darbībai. Izdevumu lielākā daļa ir izmaksātās algas, komunālie maksājumi, telpu uzturēšanas izdevumi centriem, transporta izdevumi. Savukārt ārstēšanas, sociālie un pārtikas izdevumi veido salīdzinoši nelielu daļu no visiem izdevumiem.

Apgabaltiesa jau norādīja, ka tikai no tā, ka dienests ir konstatējis, ka biedrības ieņēmumi no saimnieciskās darbības 81 005 *euro* veido procentuāli lielāko daļu (71,85%) no biedrības kopējās ieņēmumu summas, un ka biedrība guvusi peļņu no pakalpojumu sniegšanas uzņēmumiem (gada pārskatā ieņēmumu 112 742 *euro* pārsniegums pār izdevumiem 119 959 *euro* ir 783 *euro*), nevar izdarīt secinājumu, ka pieteicējas saimnieciskā darbība ir pamatdarbība un ka pieteicēja saimniecisko darbību veikusi ar mērķi gūt peļņu, nevis sasniegt biedrības statūtos noteikto mērķi. Turklāt

apgabaltiesa jau konstatēja, ka darba terapijas ietvaros veiktais pieteicējas klientu darbs ir vērsts uz pilsoniskas sabiedrības attīstību, jo tas ir rehabilitācijas pasākums (skat. Sprieduma 25.punktu).

Apgabaltiesa konstatē, ka dienests uz pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdi zināja jau to, ka izdevumu lielākā daļa ir izmaksātās algas, komunālie maksājumi, telpu uzturēšanas izdevumi centriem, transporta izdevumi un to, ka ārstēšanas, sociālie un pārtikas izdevumi veidoja salīdzinoši nelielu daļu no visiem izdevumiem (ja jau dienestam ir iebildumi pret to), kā arī tās rīcībā bija informācija, ka pieteicējas grāmatvedības dokumenti atrodas Valsts policijā, tomēr dienests tos neizprasīja no Valsts policijas. Ņemot vērā, ka dienests arī pēc iepazīšanās ar pieteicējas grāmatvedības dokumentiem apgabaltiesā nav sniedzis skrupulozu grāmatvedības dokumentu analīzi, atsaucoties uz konkrētiem pieteicējas grāmatvedības dokumentiem, bet ir tikai konstatējis iespējamus pārkāpumus biedrības darbībā, piemēram, ceļazīmēs nav uzrādīti sākuma/beigu odometru rādījumi, bet ir norādīts tikai kopējais nobraukto kilometru skaits un pēc norādītajiem maršrutiem un pamatojuma nav skaidrs, vai līdzekļi ir izlietoti sabiedriskā labuma darbībai, piemēram, ogu meklēšanai un ogu lasīšanai; avansa norēķinos norādīts, ka skaidrā nauda izlietota degvielas iegādei, saimnieciskiem izdevumiem, pārtikas iegādei, automobiļu remontam, savukārt pieteicēja tos ir centusies atspēkot ar konkrētiem grāmatvedības dokumentiem un paskaidrojumiem, apgabaltiesa uzskata, ka dienests joprojām nav izpildījis pienākumu izvērtēt grāmatvedības dokumentus un pienācīgi pamatot pārsūdzēto lēmumu, kas pieteicējai ir nelabvēlīgs.

Administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār iestādes izdota administratīvā akta tiesiskumu. Nav apšaubāms, ka tiesai tiesvedības procesā ir jāievēro objektīvās izmeklēšanas princips, tomēr pienākums veikt vispusīgu pierādījumu sākotnēju ieguvi un analīzi ir tieši iestādes uzdevums. Ja dienests apgalvo, ka pieteicēja ir veikusi konkrēto saimniecisko darbību peļņas gūšanas nolūkā un pieteicējas saimnieciskā darbība ir pamatdarbība, tad vispirms dienestam pārsūdzētajā lēmumā ir jānorāda pamatojums un pierādījumi, no kuriem tas izriet. Konkrētajā gadījumā pārsūdzētais lēmums šādu pamatojumu satur nepietiekami. Turklāt apgabaltiesa uzskata, ka dienestam pirms pieņēma pārsūdzēto lēmumu, bija pienākums izprasīt no Valsts policijas biedrības konta pārskatus un grāmatvedības dokumentus par 2020.gadu.

Tā kā dienests to nav darījis, savukārt tiesa šos grāmatvedības dokumentus izprasīja, bet dienests nav sniedzis pienācīgu pieteicējas grāmatvedības dokumentu analīzi, atsaucoties uz konkrētiem dokumentiem, konstatējot pārkāpumus vai neatbilstību pieteicējas grāmatvedības dokumentos (nav izvērtējis pieteicējas grāmatvedības dokumentus pēc būtības), kas objektīvi pamatotu dienesta apgalvojumus par pieteicējas darbības neatbilstību tiesību normās noteiktajām prasībām, apgabaltiesa uzskata, ka dienests nav izpildījis savu pienākumu iegūt pierādījumus un pienācīgi pamatot pārsūdzēto lēmumu, kas pieteicējai ir nelabvēlīgs.

[28] Dienests ir izdarījis secinājumu, ka personas (biedrības centra klienti) nesaņem bezmaksas palīdzību, bet ir darba attiecībās ar biedrību un darba terapijas ietvaros nodrošina tās saimnieciskās darbības ieņēmumus, bet viņi nav noformēti kā darba ņēmēji.

Biedrību un nodibinājumu likuma 8.pants nosaka, ka biedrības brīvprātīgo darbu organizē saskaņā ar Brīvprātīgā darba likumu. Brīvprātīgā darba likuma 2.pants noteic, ka brīvprātīgais darbs ir organizēts un uz labas gribas pamata veikts fiziskās personas fizisks vai intelektuāls bezatlīdzības darbs sabiedrības labā. Veiktais darbs pēc būtības atbilst likumā sniegtajai definīcijai, jo: 1) pieteicējas klienti, slēdzot līgumu par palīdzības sniegšanu, piekrīt uz labas gribas pamata darba terapijas ietvaros veikt bezatlīdzības darbu, proti, viņi nesaņem par to samaksu, un 2) darbs tiek veikts sabiedrības labā, proti, iegūtie līdzekļi tiek novirzīti, lai nodrošinātu palīdzības sniegšanu gan sev, gan citiem sabiedrības locekļiem, kuri nonākuši atkarībā no alkohola vai narkotikām. Pieteicējas klienti, kas darba terapijas ietvaros veic darbu, ir brīvprātīgā darba veicēji Brīvprātīgā darba likuma izpratnē. Brīvprātīgā darba likums pat pieļauj līgumus par brīvprātīgo darbu slēgt mutvārdos, nenosakot par obligātu rakstisku formu. Līdz ar to, pretēji dienesta pārsūdzētajā lēmumā norādītajam, apgabaltiesa secina, ka pieteicējas klienti saņem bezmaksas palīdzību un darba terapijas ietvaros veic brīvprātīgo darbu.

[29] Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 3.pants noteic, ka par sabiedriskā labuma darbību nav uzskatāma darbība, kas vērsta uz biedrības biedru vajadzību apmierināšanu.

Sabiedriskā labuma organizācijai aizliegts sadalīt savu mantu un finanšu līdzekļus starp dibinātājiem, valdes vai citu pārvaldes institūciju locekļiem, kā arī izmantot tā, lai tieši vai netieši gūtu labumu (galvojumus, aizdevumus, vekseļus, kā arī citus materiālus labumus) (likuma 12.panta pirmā daļa).

Biedrības un nodibinājuma galvenais naudas līdzekļu gūšanas avots var būt ziedojumi, dāvinājumi, dotācijas un biedru nauda. Biedrībai un nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu biedrības un nodibinājuma mērķus (Biedrību un nodibinājumu likuma 7.panta pirmā daļa). Ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai. Peļņu, kas gūta no biedrības un nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem vai nodibinājuma dibinātājiem (7.panta pirmā daļa).

Apgabaltiesa konstatē, ka saistībā ar pieteicējas darbību Valsts policija 2020.gada 24.septembrī ir uzsākusi kriminālprocesu Nr.11815002920 pēc Krimināllikuma 154.[1]panta otrās daļas un 195.panta pirmās daļas (vēlāk pārkvalificēts pēc Krimināllikuma 154.[1]panta trešās daļas un 195.panta trešās daļas), proti, par cilvēktirdzniecības faktu organizētā grupā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā. Valsts policija ir norādījusi, ka no kriminālprocesa esošiem lietas materiāliem izriet, ka cilvēku darba ekspluatācija izpaudās tādā veidā, ka pieteicējas palīdzības (rehabilitācijas) centros labprātīgi tika ievietotas no narkotikām un alkohola atkarīgas personas, kuru ārstēšanā viena no metodēm bija darba terapija. Palīdzības (rehabilitācijas) centros esošās personas tika nodarbinātas bez atlīdzības mežistrādē, kūdras izstrādē, dažādos darbos lauksaimniecības uzņēmumos, kā arī ogu lasīšanā mežā, lai savākto produkciju tālāk realizētu ogu uzpircējiem. Savukārt pieteicējas vadība un ar to saistītās personas lielāko daļu no nopelnītajiem naudas līdzekļiem par veiktajiem darbiem sadalīja savā starpā un attiecīgi ieguldīja transportlīdzekļu iegādē, nekustamo īpašumu iegādē un mājas būvniecībā. Secināts arī tas, ka pieteicējas kontā tika ieskaitīta tikai neliela daļa no nopelnītā (*lietas 1.sējuma 54.-55.lapa*).

No Rīgas tiesas apgabala prokuratūras 2023.gada 2.oktobra vēstules par kriminālprocesu Nr.11815002920 izriet, ka 2023.gada 23.augustā krimināllieta tika saņemta prokuratūrā ar ierosinājumu uzsākt kriminālvajāšanu pret desmit aizdomās turētajām fiziskām personām un turpināt procesu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu biedrībai „Neatkarība Balt.". 2023.gada 11.septembrī pieņemts lēmums par desmit fizisku personu saukšanu pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 154.[1]panta trešās daļas un 195.panta trešās daļas un tiek turpināts arī process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu biedrībai „Neatkarība Balt."

Pārsūdzētā lēmuma 8.punktā ir norādīti biedrības amatpersonu /pers. A/ un /pers. B/ iegādātie nekustamie īpašumi un transportlīdzekļi. Dienests uzskata, ka biedrības vadība no biedrības klientu nopelnītajiem naudas līdzekļiem par veiktajiem darbiem sadala savā starpā, kurus attiecīgi ieguldīja pārsūdzētajā lēmumā minēto nekustamo īpašumu un transportlīdzekļu iegādē.

No pārsūdzētā lēmuma 12.punkta satura var secināt, ka dienests un Valsts policija ir konstatējusi būtisku pārkāpumu biedrības darbībā, jo peļņu, kas gūta no biedrības veiktās saimnieciskās darbības nedrīkst sadalīt starp biedrības biedriem vai nodibinājuma dibinātājiem.

Apgabaltiesa piekrīt pieteicējai, ka neviens no aizdomās turētajiem nav saukts pie kriminālatbildības likumā noteiktajā kārtībā, tādējādi kriminālprocesa ietvaros nav pierādīts, ka šīs personas, kuras ir darbojušās biedrībā, ir izdarījušas viņām inkriminēto noziedzīgo nodarījumu. Turklāt apgabaltiesa konstatē, ka lietā arī nav pierādījumu, ka biedrības amatpersonas lielāko daļu no biedrības klientu nopelnītajiem naudas līdzekļiem par

veiktajiem darbiem sadalīja savā starpā un attiecīgi tos ieguldīja transportlīdzekļu un nekustamo īpašumu iegādē, kā arī mājas būvniecībā. Tāpat lietā nav pierādījumu, ka pieteicējas kontā tika ieskaitīta tikai neliela daļa no biedrības klientu nopelnītā.

Ņemot vērā konstatēto, apgabaltiesa uzskata, ka pārsūdzētais lēmums arī šajā daļā ir nepamatots

[30] Apkopojot minēto, apgabaltiesa secina, ka pārsūdzētais lēmums ir atzīstams par nepamatotu un prettiesisku un ir atceļams.

[31] Pirmās instances tiesa lietā pienācīgi nenovērtēja lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus.

[32] Tā kā pieteikums ir apmierināms, tad saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu par labu pieteicējai no Latvijas Republikas piespriežama samaksātā valsts nodeva par pieteikumu 30 *euro* un apelācijas sūdzību 60 *euro*, kopā 90 *euro*.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc pieteicēja iesnieguma saņemšanas iestādē Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē. Minēto noteikumu 14.punkts noteic, ka pēc tam, kad stājies spēkā tiesas nolēmums, kurā ir paredzēta valsts nodevas atlīdzināšana, pieteicējs iesniedz iestādē, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē, iesniegumu par valsts nodevas atlīdzināšanu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, un 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

apmierināt biedrības „Neatkarība Balt." pieteikumu;

atcelt ar tā pieņemšanas dienu Valsts ieņēmumu dienesta 2021.gada 8.septembra lēmumu Nr.32.6/8.71/27780;

Piespriest no Latvijas Republikas par labu biedrības „Neatkarība Balt.", reģistrācijas numurs Nr.40008121001 samaksāto valsts nodevu 90 (deviņdesmit) *euro*.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente	Tiesnese	Tiesnese
S.Kanenberga	I.Juhņeviča-Knoka	I.Kaļiņina